

Prekentekest: Salomos ordspråk 7,1-3

Min sønn, ta vare på mine ord,
gjem budene mine hos deg!
Hold fast på budene, så skal du leve,
ta vare på min rettledning som din øyensten!
Bind dem fast til fingrene,
skriv dem på din hjertetavle!

Slik lyder Herrens ord.

Budene

Hvorfor trenger vi budene? Trenger vi dem i det hele tatt? Er ikke budene for lengst avskaffet? Ja, slik kan vi spørre.

Vi vet at synet på hva som er rett og galt har endret seg fra vi gikk på skolen og fram til i dag. En årsak til at holdningene i vår tid er under sterk forandring, tror jeg er at vi som folk for lengst har forlatt enhets-samfunnet og lever i et mangfoldig samfunn hva livssyn angår. Det er ikke nok lenger å henvise til hva som står i Bibelen, hva som samsvarer med kristen etikk. Folket har for lengst valgt seg andre normer. Vår kultur og vårt folk er ikke lenger så kristent som det var.

I neste rekke påvirkes vi langt inn i kristne menigheter av det samme mangfoldet innen etikken. Vår samvittighet er en glideskala, og noen tenker at man kan jo være like gode kristne enten man gjør ditt eller datt, lever slik eller slik. Det finnes jo alltid kirkeledere som kan forsvare det ene eller det andre av livsførsel, og hvorfor skal da noen si at de har rett bare fordi det står i Bibelen, og at andre har feil, når det som er galt for deg, like fullt kan være rett for meg? På mange måter er dette et bilde av vår tid. Sannheten er blitt privatisert og individuell, og den objektive sannhet synes avgått med døden. Satt på spissen – men slik er det.

For inntil få ti-år siden kunne vi som folk i overveiende grad enes om at budene, ja de var bra og viktige – alle mente det! Hvis bare alle levde etter budene, ville alt vært vel og bra.

I dag kan budene faktisk virke provoserende på mange, og vi forkynnere unnviker heller dette temaet siden det er blitt så kontroversielt.

En farlig vei

Denne dagen er en påminnelse om at dette er en farlig vei å unnvike å si hele sannheten. Forkynner vi kun delsannheter, hvor viktige de enn kan være, kan disse til slutt og til sammen bli en stor løgn. Det er et velkjent fenomen. En av de mest ettertraktede delsannehetene i kirken, er nok å kun forkynne Gud som den kjærlige Gud som elsker alle, for det er dette folk vil høre og trenger å høre, om igjen og om igjen. Så blir det lite forkynnelse av Gud som den hellige Gud som ikke tåler synd i sin nærhet,

og den rettfærdige Gud, som en gang skal dømme levende og døde. For sannheten om Gud er at han er både kjærlig, hellig og rettfærdig – alt på en gang.

Forkynnes det ikke at Gud er hellig, så forkynnes det heller ikke at Gud i sin hellighet reagerer med vrede på synd, som faktisk den dag i dag dreier seg om brudd på Herrens ti bud. Jesus sier i Matt 5: «Tro ikke at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene! Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle. Sannelig, jeg sier dere: Før himmel og jord forgår, skal ikke den minste bokstav eller en eneste prikk i loven forgå – før alt er skjedd.» Matt 5,17f.

Vi finner den samme nidkjærheten for Loven hos Jesus i Det nye testamente som hos Herren i Det gamle testamente, bare med den forskjell at Jesus faktisk innskjerpet budene og gjorde dem strengere, mer i pakt med Guds opprinnelige vilje. Vi ser dette for eksempel i Bergprekenen. Det er faktisk ingenting som tilsier at budene fra Guds side skulle være opphevet i vår tid, eller skulle være satt ut av kraft. Tvert imot.

Når Jesus oppsummerte de gammeltestamentlige skriftene for disiplene, hva de talte om Messias, sa han: «Slik står det skrevet: Messias skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem.» Luk 24,46-48. Omvendelse og tilgivelse. Begge deler.

Med andre ord, og uttrykt på en luthersk måte, kan vi si det slik at forkynnelsen skal være lov og evangelium. Begge deler. Vi har det fra Jesus selv. En forkynnelse av loven uten evangeliet blir kun en moralpreken, og ikke noe som kan frelse et menneske. En forkynnelse av evangeliet uten at loven også forkynnes, gir faktisk ingen mening, for loven sier oss at Gud stiller krav til oss mennesker.

Luthersk teologi

Nå er vi samlet i en skolestue. Her kan vi tro det har blitt formidlet mye kunnskap innen ulike fag, deriblant kristendom. Fram til 1969 ble kristendoms-undervisningen i skolen sett på som kirkens dåpsundervisning. Den var konfesjonelt forankret som evangelisk luthersk. Det har nok blitt både lest og gjengitt mange bibelfortellinger her. Skal tro om skolemesteren også gikk inn på hva som er særpreget ved vår lutherske tro?

I så fall ville han si at et viktig særpreg er at Skriften alene, altså Bibelen og bare den er høyeste autoritet for tro, lære og liv. Det betyr at når vi skal finne ut av hva som er rett og hva som er galt, så må vi først og fremst gå til Bibelen for å finne svar. Står det ikke noe konkret om saken i Bibelen, må etikken ta utgangspunkt i noe som uttrykkes mer generelt og oppsummerende, slik som for eksempel budene.

Nå er jo Bibelen en svært sammensatt bok, faktisk bestående av 66 bøker. Noe er skrevet som historiske beretninger, noe som poesi, noe som lærestoff og vi finner mye lov-stoff, ættetavler og mer til. Noe hører den gamle pakt til og gjelder ikke i Det nye testamente. Dette som vi ikke er forpliktet på i dag, er seremoniregler og offer-regler, og i tillegg lover og forordninger knyttet opp mot Israel som stat i gammel tid. Det som gjelder for oss i dag, er alt det som i Det gamle testamente er gjentatt og forutsatt forpliktende for kristne i forkynnelsen til Jesus og apostlene. Dette gjelder den dag i da dersom ikke noe annet går fram av bibeltekstene selv.

Vår lutherske lære forutsetter at Bibelen er til å stole på. Skriften er klar. Dersom noe synes uklart, så skyldes det at vi mennesker har begrensninger tankemessig. Slik tenkte reformatorene den gang, og dette gjelder i dag.

Lov og evangelium

Den evangelisk-lutherske nøkkel til å forstå Bibelens budskap er at den handler om Guds krav og om Guds gave, som nevnt; lov og evangelium. I Det Gamle Testamente går det fram at menneskenes brudd på Guds lov må sones gjennom offer. De gammeltestamentlige profetene gav løfter om at Messias en gang skulle komme og befri sitt folk. Israelsfolket ventet spent på Guds Messias. Men hva slags befrier ville han være?

Det Nye Testamente handler så om denne Messias som Gud lovet skulle komme. Jesus er selv oppfyllelsen av løftene fra Det Gamle Testamente. Over alt der Jesus gikk fram, kunne folket se at gamle profetord gikk i oppfyllelse. Han levde et menneskeliv uten synd og oppfylte Det Gamle Testamentes Messias-profetier ved å gi sitt liv som løsepenge for menneskeheten, til soning for all verdens synd. Han ble ikke en nasjonal befrier, en politiker, slik som mange ønsket, men Jesus kom som frelser for enkeltmennesker, for å frelse fra fortapelsen til himmelen.

Som nevnt opphever ikke Jesus noen av Guds lover fra Det Gamle Testamente. Vert imot. Med unntak om budet om hviledagen, skjerper Jesus kravene til hvordan vi mennesker skal leve. Men Jesus forkynte at mennesker ikke kan få fred med Gud og arve evig liv ved å leve moralsk og godt. Det er fordi synden sitter integrert i oss. Vi er syndere av natur. Derfor må Jesus gi oss et nytt liv som er av Gud, det vi får i dåpen og som vi lever i troen.

Troen alene

Siden vi i dag er inne på den evangelisk-lutherske lære, kommer vi ikke utenom begrepet «rettferdiggjørelse ved troen alene». Hvordan blir mennesket rettferdig for Gud?» Nå er det slik at alle mennesker er underlagt arvesyndens opprør mot Gud, og er siden Adams dager født utenfor Eden, utenfor samfunnet med Gud, og Den hellige Gud tåler ikke

synd i sin nærhet. Samtidig elsker Gud synderen. Løsningen var at Synden måtte sones. Den måtte bli borte.

Så skjedde det enestående i verdenshistorien at Gud selv sørget for denne soningen. Jesu død på korset på Golgata og oppstod fra graven på tredje dagen etter sin død. Gud har selv, gjennom sin egen sønn bygget en bro over avgrunnen mellom menneskene og Gud. Mennesker som tar imot det frelsesverket Jesus har gjort, gjennom å ta imot Jesus selv, blir Guds barn av bare Guds godhet og nåde.

Mennesket kan ikke på noen måte bidra til sin egen frelse. Ikke en gang troen kan eller skal prestere noe over for Gud. For troen er i seg selv en gave som Gud gir ved sin Ånd. Synden er én gang for alle sonet. Troen er å likne med hånden som tar imot syndsforlatelsens gode gave. Både troen og hånden er Guds verk.

Nåden alene

Den gode skolelærer har gjerne også undervist om troens tredje artikkel. «Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus eller komme til ham, men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg med sine gaver, helliget meg og holdt meg fast i den sanne tro ...», slik Luther skriver i sin forklaring til den tredje trosartikkel. Den tro som gjør mennesket rettferdig overfor Gud, er tilliten til Guds nåde for Kristi skyld. Nåden alene er en helt sentral side ved den lutherske lære.

Gud tar altså, gjennom Jesus Kristus – Guds Messias, mennesket til nåde, gir det sin Ånd, gjør det til sitt barn og tar det inn i sin troende menighet, som det heter i vår kirkes dåpsliturgi. Vi bruker begrepet nådemidler om Guds ord, om dåpen og nattverden. Nådemidler er de midler Gud gir sin nåde gjennom.

Den lutherske forståelse av at det troende menneske kan nå visshet om sin frelse har sin bakgrunn i at frelsen utelukkende bygger på Guds nåde. Dette henger sammen med det lutherske synet på Bibelen, slik det uttrykkes i begrepet «Skriften alene». Vår visshet er basert på at Bibelens ord er til å stole på, fordi det er Guds ord, Gud står selv inne for vår hellige skrift. Så taler også Guds hellige Ånd til våre hjerter og gir en opplevelse av fred med Gud.

I Rom 8 står det: «Dere har ikke fått den ånden som slavene har, så dere igjen skulle være redde. Nei, dere har fått Ånden som gir rett til å være Guds barn, den som gjør at vi roper: 'Abba, Far! Ånden selv vitner sammen med vår ånd om at vi er Guds barn.'» Ånden gir oss altså en erfaring og opplevelse av at frelsen er en realitet. Jeg forstår det slik at det går an for alle å få denne frelsesvissheten, å søke den i bønn til Gud.

Så er det nå engang slik at overfor Gud er vi alle tiggere. Vi trenger nåde. Det finnes ikke én som er rettferdig i seg selv. Nå har Gud i sin visdom

gjort det slik at den rettferdigheten som vi trenger, kan kun mottas som gave fra Gud.

Så vil Ånden minne oss om når det er synder som må bekjennes. Det er kanskje kurs som må endres, det er en vei vi skal gå, kanskje ut i ukjent mark, ut i det vi frykter, i terreng der vi er utrygge og redde, men der Gud er med.

Så husker vi ordene fra Ordspråkene for denne dagen: «Min sønn, ta vare på mine ord, gjem budene mine hos deg! Hold fast på budene, så skal du leve, ta vare på min rettleiding som din øyestien!» Ja, om så skal være, bind dem fast til fingrene og skriv dem på ditt hjertes tavle!

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet.